
Fengselssamarbeid skal bekjempe tuberkulose

AKTUELT

TOM SUNDAR,

Email: tom.sundar@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Tuberkulosen sprer seg raskt i overfylte fengsler i Latvia og Russland. Norge intensiverer innsatsen i et europeisk fengselssamarbeid i regi av Europarådet.

I 1998 ble det registrert 1 820 nye tilfeller av tuberkulose i Latvia, hvorav 279 ble smittet i fengslene (1). 10 % av de nye tilfellene dreier seg om den multiresistente typen. Sykdommen sprer seg med en hastighet som har fått Verdens helseorganisasjon til å slå alarm. Latvia er sammen med Russland og Argentina på toppen av listen over land med den høyeste insidensen.

Asbjørn Langås

Fadderordninger

– En av fire fanger i Latvia har multiresistent tuberkulose. Helsemyndighetene har vært tilbakeholdne med å gå inn i fengslene, men Verdens helseorganisasjon og vesteuropeiske myndigheter har bearbeidet dem til å innse at de må ta fatt på problemene, sier Asbjørn Langås. Han er avdelingsdirektør i Justisdepartementet og norsk koordinator for et samarbeidsprosjekt under Europarådet. Arbeidet bygger på Europarådets anbefalinger i De europeiske fengselsregler fra 1987, og finansieres fra norsk side av Utenriksdepartementet.

Samarbeidet med Latvia ble etablert under navnet Nord-Balt-prosjektet i 1996. Det består av fadderordninger som blir drevet av fire norske fengsler, et system som sikrer innsamling og transport av materiell fra Norge. Det satses også på studieturer, utveksling av erfaringer og ikke minst på å bygge opp muligheter for sysselsetting og skolegang for de innsatte i fengsler.

De to siste årene har Europarådet utvidet arbeidet til å inkludere fengsler i Russland og andre land i Sentral- og Øst-Europa. – Samarbeidet skjer gjennom forpliktende kontrakter som følges opp ved regelmessige besøk i fengslene. Så vel ansattes som innsattes holdninger blir endret gjennom de tette vennskapsbåndene som dannes, sier Langås.

Bedre fengselshelsetjeneste

Han sier at behovene for fengselshjelp er enorme. – Fengslene i Øst-Europa er overfylte, med elendige sanitærforhold, dårlig ventilasjon og lite lys. Varetektsfangene er ofte verst stilt. Både bespisning og toalettbruk foregår i fengselsrommene hvor de innsatte bor og sover, forteller han. Utenfor fengslene er det et stort problem at frigitte fanger med tuberkulose ikke følger opp behandlingen de har begynt på: – Når man vet at hver fange som slipper ut kan smitte 10–15 personer, forstår man hvor viktig det er å drive helsearbeid og opplæring i fengslene.

Et viktig satsingsområde er derfor å bygge opp fengselshelsetjenesten. I Latvia begynner man nå å se resultatene av flere års innsats. Langås forteller at fengslene har styrket samarbeidet med det nasjonale tuberkuloseprogrammet og begynt å behandle og rapportere pasientene i henhold til programmets og Verdens helseorganisasjons retningslinjer. I Nord-Russland er fengselshelsetjenesten langt mer kritikkverdig. I dette området har Leger Uten Grenser i flere år drevet viktige tuberkuloseprosjekter i enkelte fengsler (2).

Justisdepartementet har planer om å trappe opp innsatsen i fengslene i samarbeid med andre departementer og etater. Langås forteller at Sosial- og helsedepartementet i år har bevilget 600 000 kroner til behandling av innsatte og til personelloplæring samt til innkjøp av mikroskoper og annet. I Murmansk er hjerte- og lungeforeningen sterkt engasjert i arbeidet. I Latvia skal Oleine-fengslet utenfor Riga omgjøres til et eget fengselssykehus for behandling og isolering av innsatte med tuberkulose. Helsemateriell i de norske beredskapslagre og overskuddsutstyr fra Sivilforsvaret og Forsvaret er viktige innsatsfaktorer i dette arbeidet. Fengslene har meldt akutt behov for utstyr til smittevern, fra hansker og engangssprøyter til desinfeksjonsmidler. I Murmansk er det akutt behov for en ny ambulanse, da den gamle knapt er kjørbær.

– Men spredningen av tuberkulose skyldes ikke bare mangel på utstyr. Det dreier seg om fravær av infrastruktur, prosedyrer og kontrollsystemer. Dette tar tid å bygge opp, men motivasjonen er stor, både i landene som mottar hjelpen og i de norske fengslene som er med i fadderordningen, sier Asbjørn Langås.

Trange fengsler i Øst-Europa disponerer for spredning av tuberkulose og infeksjoner. Dette fengselsrommet inneholder minst 50 senger. Begge foto A. Langås

Uverdige forhold for varetektsfanger i Sentralfengslet i Riga, Latvia. Både bespisning og toalettbruk skjer i det overfylte sove- og oppholdsrommet

LITTERATUR

1. Sundar T. Latvia hardt rammet av tuberkulose. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 3059.
2. Fretheim A. Fengsel, tuberkulose og klinisk skjønn. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 3808–9.

Publisert: 10. mai 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.